

Studny a zákon v souvislostech

Karel Havlíček

Zřejmě poprvé v dějinách této země se zásluhou nepříliš šťastné mediální politiky státu stalo jedním z hlavních strašáků posledních týdnů slovo studna. Stačila jedna „euronovela“ a problém byl na světě.

Nedá mi to, abych nepoznamenal, že po všech těch rumech, slivovicích, úlech, trestech pro bicyklisty, kteří si udělají bouli, už by se možná odpovědní činitelé mohli zamyslet nad tím, jestli myšlenky evropské integrace skutečně podporovat právě takovými kocourkovštinami.

Součástí českého právního řádu je vodní zákon – nyní platí a od 1. 1. 2002 účinkuje pod tímto názvem zákon č. 254/2001 Sb. Ten byl, jak je u nás špatným zvykem, za krátkou dobu své účinnosti už devětkrát novelizován.

Právní analýza

Jedna z novel (ona euronovela č. 20/2004 Sb.) se právě v souvislosti se studnami sama stala studnicí problémů. Pokusme se je trochu rozmotat. Chceme-li to učinit alespoň trochu méně než povrchně, bohužel se přitom nevyhneme krátkému přehledu o obsahu zmíněného právního předpisu.

Účelem vodního zákona je chránit povrchové a podzemní vody, stanovit podmínky pro hospodárné využívání vodních zdrojů a pro zachování i zlepšení jakosti povrchových a podzemních vod, vytvořit podmínky pro snižování nepříznivých účinků povodní a sucha a zajistit bezpečnost vodních děl v souladu s právem Evropských společenství, přispívat k ochraně vodních ekosystémů a na nich přímo závislých suchozemských ekosystémů.

Voda ve studni není vlastnictvím majitele pozemku

Vody ve studních se považují za vody podzemní. Jsou označovány jako vodní zdroje, protože jsou nebo mohou být využívány pro uspokojení potřeb člověka, zejména pro pitné účely. Co si možná drtivá většina lidí neuvědomuje, je skutečnost, že voda ve studni není předmětem vlastnictví, není součástí ani příslušenstvím pozemku, na kterém nebo pod kterým se vyskytuje.

Každý, kdo nakládá s podzemními vodami, má povinnost je chránit, k jejich odběru však také potřebuje podle zákona tzv. povolení k nakládání s vodami, pro naše potřeby především povolení k odběru vody. Toto povolení se vydává fyzickým nebo právnickým osobám k jejich žádosti a stanoví se v něm rozsah nakládání a jeho účel, povinnosti oprávněného, případně podmínky, za nichž se povolení vydává, a doba jeho platnosti.

V tom tkví jeden z kamenů úrazu. Povolení se totiž vydává na časově omezenou dobu, kterou lze ovšem na návrh oprávněného prodloužit, jestliže se nezměnily podmínky, za

kterých bylo povolení uděleno. Takový návrh je třeba podat nejpozději šest měsíců před vypršením platnosti povolení. Povolení pak platí, dokud o včas podaném návrhu nebude rozhodnuto – tedy i v případě, že by se příslušný orgán zpozdil s vydáním svého rozhodnutí.

Kdy povolení zaniká

Práva a povinnosti vyplývající z povolení k nakládání s vodami, které bylo vydáno pro účel spojený s vlastnictvím k pozemkům anebo stavbám, přecházejí na jejich nabyvatele, pokud tyto pozemky anebo stavby budou i nadále sloužit účelu uvedenému v povolení (to platí i pro jejich uživatele). Vzhledem k množství převodů pozemků a nemovitostí, k nimž v posledních letech dochází, je velmi pravděpodobné, že značná část nových vlastníků nebo uživatelů nesplnila svoji oznamovací povinnost vůči vodoprávnímu úřadu, natož pak v zákonem předepsané lhůtě dvou měsíců.

Povolení k nakládání s vodami zaniká uplynutím doby, na kterou bylo uděleno, zánikem studny jako vodního díla, případně zánikem právnícké osoby nebo smrtí fyzické osoby, kterým bylo povolení uděleno, pokud nedošlo k přechodu oprávnění na dalšího nabyvatele.

Papírové předpoklady pro vybudování studny

Když chcete studnu vybudovat, potřebujete k tomu stavební povolení k vodnímu dílu. Když ji chcete přestavět nebo odstranit, opět musíte mít povolení. Slouží-li vodní dílo k nakládání s vodami a je-li vydání tohoto povolení k nakládání s vodami třeba, lze je povolit, bylo-li povoleno odpovídající nakládání s vodami nejpozději současně s povolením stavby vodního díla. Ohlašovací povinnost se vztahuje na udržovací práce, které by mohly negativně ovlivnit životní prostředí nebo stabilitu vodního díla. Ohlášení podléhá i obnova studní zničených živelní pohromou nebo havárií!

V této souvislosti se musíme zmínit také o dalším nikoliv výjimečném problému, jímž je vypouštění odpadních vod. Přímé vypouštění odpadních vod do podzemních vod nelze podle platných předpisů povolit! Vypouštění odpadních vod neobsahujících nebezpečné závadné látky nebo zvláště nebezpečné závadné látky do půdních vrstev, z nichž by mohly do vod podzemních vniknout, lze povolit jen výjimečně z jednotlivých rodinných domů a staveb k individuální rekreaci na základě posouzení jejich vlivu na jakost podzemních vod.

Vlastníci majetku, na němž závadný stav vážne nebo jejichž majetku je nutno použít při odstranění závadného stavu, jsou povinni strpět provedení opatření k nápravě uloženého nebo nařízeného vodoprávním úřadem. Za tím účelem jsou povinni umožnit vstup, popřípadě vjezd na své pozemky a stavby a strpět omezení obvyklého užívání svých pozemků a staveb.

Jako v detektivce

U studní vybudovaných před rokem 1955 přímé doklady často odnesl čas. Úřad doporučuje: sežeňte si svědectví pamětníků či sepište čestné prohlášení. Nepřímým důkazem mohou být dobové fotografie či staré dopisy, v nichž se o studni píše.

Jak již bylo řečeno, studna je vodním dílem, tzn. stavbou. Za vodní díla se nepovažují jednoduchá zařízení mimo koryta vodních toků na jednotlivých pozemcích a stavbách k zachycení vody a k ochraně jednotlivých pozemků a staveb proti škodlivým účinkům povrchových nebo podzemních vod ani jednoduchá zařízení mimo koryta vodních toků k akumulaci odpadních vod (žumpy) a vodovodní a kanalizační přípojky.

Za povolené vypouštění odpadních vod do vod podzemních se platí oprávněný poplatek. V případě, že jsou odpadní vody z rodinných domů nebo staveb pro individuální rekreaci čištění domovní čistírnou na úroveň stanovenou v povolení k vypouštění odpadních vod, se poplatek za vypouštění takových vod do vod podzemních neplatí. Za povolené vypouštění v ostatních případech se platí poplatek ve výši 3500 Kč za kalendářní rok.

Váš vodoprávní úřad

Státní správu ve vodoхозяйství České republiky vykonávají vodoprávní úřady a Česká inspekce životního prostředí. Vodoprávními úřady, s nimiž se setká převážná většina občanů, jsou pověřené obecní úřady – pro odběry podzemních vod jednotlivými domácnostmi a obecní úřady obcí s rozšířenou působností – pro všechny ostatní způsoby nakládání s povrchovými, podzemními a odpadními vodami. Povoluji vodní díla, změny a jejich odstraňování, které s tímto odběrem nebo nakládáním souvisejí, rozhodují v případech, kdy jim přísluší povolovat vodní dílo, též

o ostatních vodoхозяйských záležitostech týkajících se tohoto vodního díla, a činí řadu dalších úkonů a rozhodnutí.

Postupují přitom v tzv. vodoprávním řízení podle správního řádu (což je mimochodem rovněž nový, rozsáhlý a složitý kodex), popř. podle stavebního zákona, jde-li o rozhodování týkající se vodních děl. V jednoduchých věcech, zejména lze-li rozhodnout na podkladě dokladů předložených účastníkem vodoprávního řízení, rozhodne vodoprávní úřad bezodkladně. V ostatních případech rozhodne nejdříve do 60 dnů od zahájení vodoprávního řízení; ve zvláště složitých případech nejdříve do tří měsíců.

Důležité je, že za vodní díla podle platného znění vodního zákona se považují vodoхозяйská díla povolená podle dosavadních právních předpisů. Novela vodního zákona (zákon č. 20/2004 Sb.) však ve svém čl. II přinesla ono ustanovení, které vzbudilo rozruch a stalo se předmětem nekonečných diskusí.

Stanovila totiž: „Platnost povolení k odběru povrchových a podzemních vod, s výjimkou povolení k odběru podzemních vod ze zdrojů určených pro individuální zásobování domácností pitnou vodou, a platnost povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních, která nabyla právní moci do 31. prosince 2001, zaniká nejpozději dnem 1. ledna 2008, pokud nezanikne uplynutím doby, na kterou byla udělena, je-li tato doba kratší.“

Například pracovnice OŽP – vodoprávního úřadu v Říčanech u Prahy, se pokoušejí pomoci bezradným lidem mimo jiné tím, že jejich útvar zpracoval stručný manuál, který vysvětluje základní problémy.

Nejasné formulace

Právní předpis je totiž postaven na nepříliš jasných formulacích. Když si citaci zákona pozorně přečtete, dojdete nejspíš k závěru, že odběr podzemních vod (chápejte: vody ze studny, kterou máte léta na zahradě) vám žádné starosti nepřidělá, protože se přece zánik platnosti povolení k němu na váš případ nevztahuje – jde totiž právě o ten případ individuálního zásobování domácností pitnou vodou.

Přesto tu starost vzniká (alespoň v mnoha případech), když se začnete pít, zda nějaké takové povolení (jehož platnost nezaniká) doma najdete. Pokud se vám to podaří a zjistíte, že máte povolení vydané po 1. 1. 2002 (od tohoto data účinkuje platný vodní zákon), jste z toho venku. Jen se do něj pro všechny případy (i pro budoucnost) podívejte, jestli platnost povolení v nějaké blízké době nekončí.

Nebyla by to tragédie – dobu platnosti lze prodloužit, jestliže se nezměnily věcné podmínky, za kterých povolení bylo uděleno

(tzn. množství odebírané vody, účel, případně některé další podstatné okolnosti). Pokud ano, podějte si žádost o prodloužení k vodoprávnímu úřadu (to by se mělo stát nejpozději šest měsíců před vypršením platnosti povolení).

Jestliže máte povolení, které nabylo právní moci do 31. 12. 2001, opět se neděje nic hrozného. Zase se jen podíváte na dobu platnosti a v případě potřeby podáte žádost o prodloužení.

Studny z časů babiček

Horší by to mohlo být se starými studnami, u kterých příslušné rozhodnutí nemáte. V tomto ohledu je důležité, zda studna vznikla jako zdroj pitné vody pro domácnost před 1. lednem 1955. Podle (dnes již dávno zrušeného, nicméně v tomto ohledu rozhodného) vládního nařízení č. 70/1956 Sb. se užívání vody ze studní vybudovaných před tímto datem považuje za povolené užívání podzemní vody podle tehdejšího vodního zákona.

Jak předpokládají pracovnice říčanského vodoprávního úřadu, vlada tehdy zřejmě na základě zákonného zmocnění vzala v úvahu, že k těmto studním, prošlým válečným a těsně poválečným stavením, mnohdy nelze potřebné doklady dohledat, takže stanovila závazný předpoklad, že byly pravomocně povoleny. Sice se to týká jak studní pro domácnosti, tak studní patřících právnickým osobám, ale zatímco toto ze zákona vyplývající povolení k dalšímu odběru vody z nich pro fyzické osoby nezaniká, na právnické osoby se zánik vyvolaný euronovelou k 1. lednu příštího roku vztahuje.

Říčanské vodoprávní úřednice říkají: „Domácnosti, které mají platná povolení, nemusejí studny přihlašovat, platné doklady by si však měly pečlivě uschovat pro případnou kontrolu.“ Protože u starých studní mnohdy skutečně přímé doklady již dávno odnesl čas i v těch domácnostech, kde pitně uchovávají třeba křestní listy prapraprarodičů, doporučuje říčanský vodoprávní úřad: „Sežeňte si třeba svědectví pamětníků. Pokud je nemáte, ale máte informaci od předků, sepište čestné prohlášení a uložte je k dokladům. Může se hodit vašim potomkům.“ K tomu jen dodejme, že k posuzování této otázky bude úřad zpravidla přistupovat s pochopením a že jako nepřímé důkazy mohou posloužit i mnohé další materiály: dobové fotografie, staré dopisy, ustanovení kupních smluv, v nichž jsou studny zmíněny, zmínky v tehdejších místním tisku atd., stejně tak ovšem může v pochybnostech přesně stanovit stáří studny znalec.

Jak a co žádat

Jestliže se však nepyšníτε studnašskou relikvií, nemáte povolení vůbec nebo jeho platnost vypršela

(či vbrzku vyprší), padla kosa na kámen – musíte se obrátit na vodoprávní úřad a požádat o povolení nebo o prodloužení jeho platnosti.

Důležité poučení najdete mj. i v materiálech říčanského vodoprávního úřadu. Je nutno vzít v úvahu jako východisko: „Vodoprávní řízení jsou řízení o podaných návrzích. Ty nelze v rozhodnutích měnit či upravovat – podaný návrh je možno jen povolit nebo zamítnout. Proto musí být žádost pečlivě zvážena a návrh musí splňovat všechny zákonné náležitosti, musí být úplný a doplněný všemi potřebnými přílohami.“

Proto zde – i na jiných vodoprávních úřadech – zpracovali úředníci vzorové formuláře. Ty mají oporu ve vyhlášce č. 432/2001 Sb., o dokladech žádosti o rozhodnutí nebo vyjádření a o náležitostech povolení, souhlasu a vyjádření vodoprávního úřadu, ve znění pozdějších předpisů. Vzhledem k tomu, že jde pouze o vzor, není nezbytně zapotřebí se jím přesně řídit, takže žadatel může samozřejmě použít svou úpravu návrhu. Nesmí ovšem pomínout žádný z povinných údajů, které jsou pro tu či onu žádost závazně určeny.

K žádosti je třeba přiložit některé další dokumenty: **mapový podklad** se schématickým záznamem místa odběru podzemní vody, pokud se současně s odběrem podzemních vod nežadá i o povolení souvisejícího vodního díla (např. studny), **kopii katastrální mapy území**, ježož se povolení týká, včetně zakreslení místa odběru podzemní vody, **vyjádření osoby s odbornou způsobilostí** (pokud vodoprávní úřad ve výjimečných případech nerozhodne jinak), **kopii povolení stavby vodního díla a kolaudačního rozhodnutí**, pokud požadované povolení k nakládání s vodami souvisí se stávajícím vodním dílem a v minulosti bylo vydáno jiným vodoprávním úřadem než dnes příslušným k vydání povolení k nakládání s vodami, pokud je má žadatel k dispozici, **vyjádření obce k žádosti** (stačí potvrdit na žádost) a **plnou moc žadatele** pro jeho zástupce s uvedením rozsahu právních úkonů, a to v případě, že žádost je podána v zastoupení.

Tato žádost, jak pro shrnutí uvádí vodoprávní úřad v Říčanech u Prahy, se použije tehdy, jestliže jde o odběr z jedné studny pro jednu domácnost nebo více individuálních odběrů z jedné studny pro více domácností. **Žádost musíte podat, jestliže nastal některý z následujících případů:**

Žadatel má povolenou (a příp. i zkolaudovanou) stavbu studny, ale nemá povolení, které by mu umožňovalo ze studny vodu odebírat (v této souvislosti úřad upozorňuje, že např. věta v kolaudačním rozhodnutí, že „...voda pro dům bude odebírána ze studny,“ není povolením k odběru vody), nebo

žadatel se sice domnívá, že stavba studny byla povolena, ale doklady nemá k dispozici. K tomuto případu úřad podotýká, že „... pokud je stavba provedena v souladu s technickými předpisy (kopané studny až na výjimky ano, vrtané jen někdy) a je ke svému účelu využívána, lze se v souladu s § 125 stavebního zákona domnívat, že byla i pravomocně a platně povolena a kolaudována; o odběr vody je však potřeba požádat na tomto formuláři, protože stavební zákon odběr neřeší (ten se řeší výhradně podle vodního zákona). Stavby kopaných studní totiž málokdy unikly pozornosti, byly cileně budovány jako studny, a proto byly s největší pravděpodobností také opravdu povoleny, kdežto vrty byly a jsou (hlavně po roce 1990) často prováděny jako průzkumné (podle právních předpisů o geologických pracích), které nevyžadují povolení vodoprávního úřadu – voda je z nich ovšem odebírána neoprávněně, protože takové vrty nemají charakter staveb a vodních děl (studní), jako studny tedy neexistují a odběr z nich povolit nelze. V takovýchto případech je tedy nutno současně požádat i o povolení stavby studny a projít celým řízením jako u stavby nové studny.“

(Autor je právník, publicista a nakladatel)